

ALOIS VOLKMAN

stáčení podzimu

BLOK

*Alois
Volkman*

**STÁČENÍ
PODZIMU**

Blok

Přes ostnaté dráty modřínů
vtáhl do zahrad.
S každým listem
prožívá své zalehnutí
s každým prázdným košem
svoji neplodnost
s každým ohněm
svoje upalování.

Už vtáhl do zahrad
do našich zahrad getsemanských
a jsme mu vydáni
bez milosti.

Kuličková ložiska rybízů
pootočila léto
k podzimu.

Přiblížilo se
skřípání našich náprav.

Obracen na rýči
jak na přebalovacím stole.
Provlhlé plínky mlh
kolíčky větví
nemluvně holé.

V lební
skořápkové dutině
ořechů
je ukryt mozek
podzimu.
Podoben
jádru člověka.

Září své barvy
vybírání si
s fantazií děcka.
Jediné z dvanácti měsíců
je rodu středního.

Stárnoucí cvrček
na pódiu stráně
sezóna nesezóna
vystupuje dál
a podzim šustivě
spouští k zemi
svou malovanou oponu
za dějstvím léta.

Vlaštovky se už svolávají
po telefonních drátech
když obloha
jejich stěhovací vůz
čeká...

Misionářky jara
sluchátka vašich hnízd
ohluchla v lidských příbytcích.
Ale my budem u nich čekat
až se ozvete.

Sklidili z prostřených stolů Hané
chléb a sůl potu.
Jen párátko stmišť
na nich zbyla.
Než podzim obrátí ubrusy
a odkryje hnědé desky
o jejichž spodní stranu
se lokty opírají rodáci
na posledním svém sjezdu.

Zelené lístky naší mladosti
ve vzpomínky sesychají
co nám šustí v hlavě.

Lásko ty mízo
uskladněná v kořenech
ty čekáš na svůj čas.

Zázraky působíš
i na zvrásněných starých
pokroucených větvích.

BABIČKA

V dobách kdy ženy byly ovládány
valchami a vařečkami
tys ovládla mechanismus
šicích strojů s člunkem
centrální cívky.

Pro struny bavlnek a hedvábí
komponovalas novou technikou
skladby krajek i vyšívání aplikací.
Skladby hrané vždy na jedinou strunu.
A ouška jehel co tě poslouchala
měla absolutní sluch.
A z "šicí mašiny" byl nástroj
k prstokladu stehů.

Pro nové majitelky singrovek
vedlas hodiny vyšívání
pořádané podnikavě
touto známou firmou.

Hory ložního prádla
hory výbav hanáckých nevěstinek
přelézalas po krkolomných
modře vyznačených stezkách.
Kilometry našlapané v nohách.
Tvůj hřbet i oči vzpouzely se
oslnivě bílým pláním cích.

Po nich jsi prováděla
početné výpravy hodin.
Žádná z účastnic
pak nemluvila o jiném
sama proměněna v zážitek.

Pod rukama ti vykvétaly
záhony květin
trvalek nad trvalky
letní palouky ubrusů
rabátka límečků a manžet.
A v rozích jako soliterám
dařilo se zdobným monogramům.
Vyzbrojená nůžtičkami
a láskyplností zahradnic.
Bábinko v téhle zahrádce
se na tebe špulilo mé dětství
jedoucí vesele na špulkách.

Jehla co jehla svým hladkým zobanem
tahala ze záhonů
žížaly nití sem a tam.
Někdy je přetrhla
ale nikdy nevzdala se...
Její vytrvalé klovaní
bylo hledačstvím čeledi datlů.

Každý jsme šitý spodní nití
máme svůj rub.
A člunek mozku z něhož odvíjí se
nit našich myšlenek
k výšivkám slov. Slova která chytí.

I život znalas důvěrněji po rubu.
Snad jsem ti bezděčně
zjasňoval jeho líc.
Abys ji mohla ve mně pohladit
na žádný rub už nemyslíc.

Ne život není delší nežli steh.
A mezi dvěma
probíhají všechny jeho děje.
Mezi dvěma vpichy.
Druhý do země je.

Do dřevěných vyšívaných kroužků
napínalas potištěnou látku.
Tvá plátna v nich byla rámovaná.
Celý tvůj život.
V těch kruzích pod očima
vypjala ses do krajnosti.

To byly snubní prsteny
nasazované ti nedočkavě
na všechny prsty naráz.

Co jsem tehdy o tom
babičko moh' vědět?
Tvé kroužky sloužily mi za volant
jímž hravě řídil jsem své dny
jedoucí vesele po špulkách.
Teprve když jsem dojel
do tehdejších tvých let
objevil jsem tebou
zmapované nikam.
Tvůj šlapací velocipéd
vězel pod přízemním oknem
do klidné litovelské uličky.
Jen tu jsi projížděla pohledem
za nohy připoutaná ke šlapátku
ve vytrvalostních závodech
s termíny svých zákaznic.

Kolik živůtků držela jsi v rukou
a ozdobila za svůj život
žitý usedavě.
V jednotvárně šlapajícím rytmu
vykouznilas tvary rozmanité krásy.

Jehlou připíchnutá na stehovou desku
i s křídly preparovaných ideálů.
Šedivost týdnů překlenulas
motýlí duhou bavlnek.

Není utěšeností údělu
potěšovat druhé?
Radost vyzařující z tvých zákaznic
dobíjela kolektory trpělivé píle
jež roztáčela do úmoru
hnací kolo i setrvačnick
vzájemně spojené
řemenem živobytí.
Když slza ukápla
tak pouze mazničce.

Na tvé něžné filigránské práci
mohou dodnes všichni oči nechat.
Tys je v ní nechala i s brejlemi.

Neděle bývala tvým dnem.
To zavřela se "šicí mašina"
ať vychladne a tiše může slavit
také den odpočinku.

A ty se sváteční broží pod krkem
šlas podél Moravy a přes náměstí
nad nímž vznášelo se
jitřní vyzvánění
do kostela.

Dobře vědělas:

i naše životy visívají na nitce.

Kdo drží její druhý konec
ve své ruce?

Na jejím správném navléknutí
záleží...

Den oddělený příkázáním Božím
končival pro tebe v půl šesté
před stříbrným plátnem
které vyšívali jiní
z jiných cívek navíjených technikou.

To byl tvůj létající koberec
co tě dobrovolně nesl
co tě nadnášel...

Každý jsme šitý spodní nití
máme svůj rub.
A člunek mozku z něhož odvíjí se
nit našich myšlenek
k výšivkám slov. Slova která chytí.

Ne život není delší nežli steh.
A mezi dvěma
probíhají všechny jeho děje.
Mezi dvěma vpichy
Druhý do země je.

Co dělá louka na podzim
když je jí zima?

Zapálí hořáky ocúnů
rukama prokřehlýma
a nám jde pára od úst.

Pluhy obrátily zemi
a začala nová
kapitola roku

V řádcích setby
je utajen biblický příběh
o nasycení zástupů.

Nákladním autem
v pytlích rozvezli
vůni čerstvě vyorané hlíny
brambořišť.

Metrák mého venkovského dětství
složili do sklepa
na objednávku.
Zásoby pro nejhorší časy.

Bílé kořeny řep.
Celý chrup vytrhali zemi
dědičně zatížené
na cukrovku.

Nizoučko nad ornicí
letadlo s hnojivy v prášku
ruší ptačí
manifestaci houfování.

A z nebe mana podivná padá
pro lid jenž
toliko z výnosů
živ jest.

Hejkavá hejna husí.
Za jeden semestr
v posluchárnách návší
musíte zvládnout
píseň labutí.

Za panely
kterými jsme obehnání
divoce větrí
ve volných výběžích.
Paroží holých větví
nad hlavou
poblázněnou říjí.
Kapitální kus
roku.
Dvanáctérák.

Pod třepetavým vzdušným šapitó
nalíčený klaun
s programem provazochodce
po svých tkaničkách
babího léta
dramaticky po manéži padá !

IV.

Kolorované pohlednice
adresované
tichu hlíně a smíření.
Listovní tajemství
znají jen mrtví.

V.

Celý den slunce cítí
zlaté patény listů
k našemu přijímání...
První čtení
je z Knihy Stvoření
tak barvitě ilustrované.

VI.

Vítr zas dere listí
do čistých povlaků zimy.
Kdo z nás víc ukořistí
z dnů chtíči posedlými?

VII.

Senium chvěje se znejistěním
k hodinám sklizní...
Nevalné úrody životů
jste ještě v Boží přízni.

Pod třepetavým vzdušným šapitó
nalíčený klaun
s programem provazochodce
po svých tkaničkách
babího léta
dramaticky po manéži padá !

PODZIMNÍ RÁNO VE HVĚZDĚ

Vzdálené kvílení
výstražných klaksonů...
Natažení Pražané
vymrštění
ze spirál spánku
začali kmitavě
dobíhat ráno.

Důstojné stromy v oboře
co uctivě až k zemi
před zimou smekly
si přátelsky podávají
ptáky.

STESK

Stesk zvedá se a bouří jako vítr
ve větvích mých prstů
na nichž úrody tvé zrály.

Prohání se mozkovými komorami
ošlehává šedou kůru hemisfér
napadenou vzpomínkami.

Stesk. Kdyby stýskání
ten vánek čechrající...

Dny sotva popadají dech
aby stihly své týdenní mezičasy.
I já jsem bez dechu
když tvoje bytí čas můj osedlá si.

Čas nezkrotný a splašený i uvázaný
kdy jednou blíž jsme jeho hřív
podruhé blíže jeho kopyt.
Svým životem se strefit do doby
nebo ji nepochopit.

A holé stromy jsou hole
o něž se dušné mraky opírají
s bagáží vláh
při sestupu k zemi.

Nejeden rok
s vláhou bral nás
na hůl.

Přesto nemůžeme stěžovat si
na nedostatek
srážek.

Zimomřivé větve
s kapkou u nosu.

Nákaza teskliviny
propuká v epidemii.

V sousedství sadař odešel
podívat se

na stáčení a uložení mízy
v podzemí.

VE STARÉ ALEJI

Trhací kalendáře listnáčů
bílá zed'
za posledním listem.

Stoleté kalendáře.
Kam se vytratily generace
co pod vámi říkávaly
letos?

ČAS

Už nás nevodí
špacírem
na zlatých ozdobených
řetízcích.

Nasazuje nám
svá nevyvléknutelná pouta
na zápěstí.
Svým odsouzencům.

STROMY V POLI

V zakouřeném lokále za vsí
zbyly samy.

Nohy pod stolem oranišť
trumfují se
do poslední karty
co jim vypadne
z ruky.

PODZIM V SOUDCÍCH

Po vynesení rozsudků
v chladném ránu
byly řepám
chladně hlavy sřaty

listí popraveno
na oprátkách větru

a hrozny vína vydány
na skřipec lisu.

Víno žije v sudu
jako Diogenes.
Jak vzácný to ó ... sud !

Hrozny hněvu
v něm vykvasí
v moudré pousmání.

Neodříkejme se
shovívavosti jeho.
Neboť když se všechno zúčtuje
nebude zásluh
ale služebnosti míra
k odměňování.

Neodříkejme se
shovívavosti Jeho !

DĚDA

(číslo vězně Z.ST. 1236/45)

Nevykonals na světě nic výjimečného.
Zůstane po tobě
několik škopků puten rozeschlých
co pro tebe nepřestanou slzet -
pivovarnický bednáři.
Do sebe uzavřený
po vzoru svých tvrdohlavých sudů.
Na dužiny tvých let
ti narazila smrt svou obroučku ...

Nic světoborného nenecháváš za sebou.
I z první války světové
z té premiéry ničení a hrůz
museli tě odnést ze scény
do vídeňského vojenského lazaretu.
A odtud v beznadějném stavu
transportovat domů...
Poslední zákop k zalehnutí
vykopán měl být v rodné hlíně.

Znám nazpaměť ten příběh
jenž mě v dětství uchvacoval
o stavbě pontonového mostu
v zimě přes Dunaj
i o tvé střemhlavé záchraně
tonoucího nováčka
vašeho ženijního družstva.

A nikdy neopomněls dodat:
vždyť jsem za ně odpovídal.

Akutní zápal plic
nemohl tě neminout.
Zasáhl obě plíce.
A náhle nebylo nikoho
kdo by moh' za tvůj život odpovídat.
Nebylo nikoho?
A po jakém mostě
nad hladinou slz
jimiž už oplakávali tě
proti toku prognóz
vrátil ses zpátky životu?

Válečný invalido
vysloužil sis hodnost školníka
na měšťanské škole chlapecké
na celých pětadvacet let.
Vyšší šarže a vojenské hodnosti
se armádními rozkazy udělují
za větší počet pobitých
ne za záchranu jednoho
odvedeného života.

Zvonce zavěšeným u schodiště
jsi chodil zvonit přestávky.
Když tobě smrt zazvonila přestávku
generace nepřezutých žáků
kdekoliv ve světě
vracely se do svých lavic
na újezdní měšťanku.
Ne nezapomněly si u vrat
boty očistit.

Blondaté kudrliny hoblin
padaly ti do klína
když dřevo ve tvých rukou prohnulo s
aby se ti oddávalo
ve vypjatém vzrušení.
Tvůj bednářský poříz
ubíral dřevu léta k závidění.
Své drobné bednařině
zůstával jsi věrný ...

Ještě mi také zbyl po tobě
přívěšek laciného plíšku
s číslem fašistické šatny smrti
kam tě gestapáci odložili.
Ale konec války
si tě i odtud vyzvedl.

Tento koncentračnický cejch
zavěšený ti na krku
beru do rukou jak puncovaný šperk
zmužilosti.

Skupina pašující zbraně
byla odhalena.. Přijelo gestapo...
Školu změnili v ubytovnu
německého wehrmachtu.
Zbylé pušky z půdy
odnosila postupně má matka
mezi prádlem usušeným na půdě
a vojenským košilatým žertováním.
Teprve dnes mě při té odvaze mrazívá.

Nejvyšší válečný kříž
z tvé křížové cesty
kolikera zastavení
ve vyhlazovacích táborech
visí nade mnou na zdi
neproměněn dosud
v popravčí nástroj války.

Myslel sis že i svět
ten kulatý soudek z poledníků
objímaný obroučkami rovnoběžek
že i ten místy ztrouchnivělý
a rozeschlý až k rozpadnutí
by na konec šel opravit
aby z něj alespoň přestala
prosakovat krev.
Jak ho ale dostat
do bednářské dílny ?
A ani v tom bys neviděl
nic převratného.
Od čehopak vyučil ses bednářem ?

Po letech dřeva
které jsi ručně opracoval
se zadřela ti do krve
filosofie Diogena
žít prostě a moudře a pravdivě
jako víno ve svém sudu.
A uzrát. Uzrát i navzdory
pochybným sklep mistrům.

Vysoké žluté svíce topolů
dohořívají na obzoru
a vosk z nich odkapává.

Sfouknuté černé knoty
zůstanou tam
vranám kondolovat.

ZA HUMNY HANÉ

Zlacené rámy
moravských vsí.
Jejich žánrové obrázky
jsou trvale instalovány
v nás.

Husí brka strnišť.
Brka těch zemských písařů
co navždy zůstanou
ve svých řádcích.

Země na nás valí
bulvy řep
a stromům únavou
padají víčka zarudlá.

RODO - KMENY

Ovocné stromy
s rafinovaností svého
bez výjimky
rodu ženského
nasazovaly otci
parohy
dlouhého žebříku
který nad hlavou
neúnavně přenášel
prohrávaje s nimi
spor o paternitu.

RŮŽE NA KONCI ŘÍJNA

Marně vrhají
svá trnitá kopí
po přízemních mrazících
které je nelítostně rdousí.

S přízemností
je donkichotské bojování.

Spletité lanoví jinovatky
svinulo zelenou vlajkoslávu.
Štěpnice - odvážný několikastěžník
vypluje v ledový leden.

Z našich dobrodružných snů
nám zbylo plachtoví kapesníků
u nosu.

Bojíš se času
jeho h r a n i c
na nichž je upalováno
kacířské mládí.

Sluneční hodiny

neumí natahovat.

Nabídl nám

černé hodinky

přebíhající se v soumraku

a ve stmívání

opožděné v rozednění.

Nabídl nám

černé hodinky.

Tikají. Slyšíš?

Dvaasedmdesátkrát za minutu.

POHLED Z OKNA

Bohémsky hýříš rozhazuješ
svěřených okrů nešetříš.
Z rámu okenního kříž
vypjal tvé plátno
mistře krajináři.

DOMŮ NA HANOU VLAKEM (rodičům)

Barevné lužní lesy za Litovlí
tvoříte špalír podél trati
jímž marnotratní ztracenci
se jako v podobenství vrátí.

Byť i náš život z drah svých vykolejil
neuhne Země z dráhy dané.
Přes prahy pražců k prahu domova
syn mířit nepřestane.

MINUTKY VZPOMÍNEK

Vedle mě v kavárně
tři osamělé vdovy spolu
horlivě vyvaňují
na vystydlé plotně mramoru
oblíbená jídla
svých bývalých druhů.

V tom kurzu vaření
teprve pochopil jsem
jak srdce s žaludkem
jsou pro lásku
nádobami spojitými.

CHYBA VE VÝSLEDKU

Přibývá obtíží ubývá zraku.
Množí se vrásky ztrácí se chrup.
Je více potřeb a méně síly
i zapomnětlivých je víc než pamětníků.

Nezačněme sčítat
rozdíly.
Byli bychom výsledně
ze života odečtení.

V LISZTOVĚ VÝMARSKÉM DOMĚ

Z dřev vašich taktovek
už opadaly doteky
které jimi ševelily
vichřily i vlály.

A míza vaší hudby
z nich rozlila se
v nás.

PLUVIA

Stojatá voda kaluží
voda důchodkyně
voda na konci svých životních cest
na odpočinku voda.
Ještě hlídá
živé kapky deště
svá vnoučata.

Stojatá voda kaluží
závidí bystřinám
splavům i peřejím. Veletokům.
Voda svěcená samým nebem.
Nemá kam pospíchat
ze zápraží
které jednou všichni překročíme.

Zelené uniformy
v půlkruhu leče.
Krev teče, teče...

Zajíce postavili
čelem k rodné hroudě.
Žádný neuteče...

Hrušním obskakovaným při česání
podzim paruky sejme
a uloží je do regálů trav.

Co zamaskujem
před adventem?

BUKY U RYBNÍKA

Dlaněmi stromy nabírají
vodu v níž se jen shlížely.
Kolik změn srdce oželí
jen když je zpátky v rodném kraji.

Z vody je víno z mízy krev
a čísi dlaně se k nám blíží
k nám zadupaným do obtíží
a zvedají nás nad rakev.

2. LISTOPAD

S dušičkami mrtvých
se domlouváme po drátě
který je stočen
do věnečků a věnců
pietně kladených
jak pytlácká oka
políčená vzpomínkám
do nichž se
ve své bezbrannosti
chytíme sami.

*Motto:
Zde v Pánu odpočívají
sestry Alžbetinky
ošetřovatelky nemocných
(Vyšehradský hřbitov)*

Konečně si lehly
jedna vedle druhé
jak na mnohalůžkovém pokoji
jejich pacienti.
Smrt přišla aby zhasly.

Jejich ošetřovatelskou techniku
trpělivosti a milosrdenství
jsme jako zastaralou překonali.

Služba a nic než služba
nemocným
si podmanila životy
svých služebnic.
Neznaly nic víc.

Je ale něco víc?

Motto:
Zde odpočívá
Jan Buryánek
zahradník
nar. 1852 zemřel 1899
Budiž Ti země lehkou.
(Olšanský hřbitov)

Co se jí nakypřil
nahnojil naobryval
nazaléval i nahnětl
holýma rukama.

Na ni sázel...
Všechno do ní vsadil.
Nakonec i své holé ruce.
Klanět se jí žít pro ni
i stárnout při ní...
Nebudiž Ti shledána lehkou
Tvá po-zemská láska!

Opouštím zarostlý
zpustlý záhon hrobu.
Na důkaz že zde opravdu
zahradník odpočívá
plevel se činí.

PŘÍTELI JIŘÍMU BINKOVI

Míval jsi hlavu oknem povznesenou
vysoko v kaštanech.

Koruny kaštanů
opět volně směnitelné větrem
budete utraceny...

Peněžní burza podzimu
čeká na nás
na své burziány.

A ty si klidně ležíš
v trávě na zádech
jakoby ses tam od léta
zapomněl na rozptylové loučce.

Svémi navlhčenými prsty
vklady naše přepočítá
našminkovaná jeseň
pokladní všech životních
půjček úroků i úspor.

Ať nikomu nezůstanem dlužni
když není od koho si půjčit
dne ani hodiny.

Bez obav kapitál svého času
investujme do bližních.
Vrátí se i nečekaně zúročen.

V nedohlednu podmítaných polí
už osířel traktor
hledající břehy remízků a mezí.
V pozemkových knihách krajiny
je vygumovala kolektivizace.
Poslední soud
nad spory a haštežením chalupníků
ale i nad bažanty křepelkami zajíci.
Nad vytupírovanými kadeřemi
pěstěné české země
nad jejich barevnými čelenkami
nad jejími stíny pod očima.

Zbloudilec nedozírných scelin
je tečkou za sklizní letních dnů.

Čpící kouř výčitek.
znovu jsme pohořeli...

Nejnepochopitelnější
je zákon konce
se svými paragrafy
loučení.

Čpící kouř výčitek...

Sáhní po zákoně novém!
Ze čpícího kouře výčitek
vyšlehne vděk.

NA ŠPILBERKU

Své losy rozložil si
po stáncích parkových cest
ten neodbytný vyvolavač
co výkřiky barev
nabízí svou loterii.

Vytáhli jsme si také
v touze vyhrát
dnešní odpoledne spolu
nad Brnem.

- "A zrovna začíná pršet."

- "Taková smůla!"

Ve špilberských kasematech
bylo na tažební listině smrti
osmdesát tisíc číslovaných vězňů
na něž nepršelo.

Ani transfuze šípku
neprolouží jeho život.
Zimomřivý větrně dýchavičný
s kaštanovými očima.
Stále více anemický.

Zbude po něm prázdná
bíle povlečená postel.

PROSBA K TRÁVĚ

Trávo usychající trávo
buď jméno tvé
nábožně vyslovované
za bílými dveřmi zimy
přijď království tvé
měkce zelené na zemi
a odpusť nám naše viny
na tobě páchané.
Ale jednou zbav nás
ode všeho zlého
neboť tvé jest království
i moc na rovech našich.

LAMENTACE

Dny zmrvené
dny fůry naložených mrv a plev
a vymláčené prázdné slámy
házené pod kopyta pod žlaby.
Dny kterým čouhá sláma z bot
takové chlěvsky zmrvené dny...

A přesto nezbytné dny do počtu
jednoho života
bez nichž by nevydal
žeň svých klasů.

DOSLOV

V moderní poezii je stále přítomen pohyb mezi pólem přesvědčivosti citů a pólem přesvědčivosti myšlenek. V tomto pohybu v české poezii nejviditelněji zosobněném ve sporech avantgardy s dosavadní básnickou tvorbou - je v podstatě obsažen jeden ze základních vývojově dynamických prvků poezie 20. století. Jestliže se tato citovost, zejména ve své nezvalovské podobě, nejčastěji realizuje v metaforické konfrontaci neobvyklého s ještě neobvyklejším nebo v přívalu lyrismu, pro onen druhý pól je charakteristická spíše vyhrcozenost kontrastů a věčnost, směřující k paradoxu a výstižné pointě, jíž je završován básníkův hodnotící postoj ke skutečnosti.

Právě k tomuto druhému pólu se přiřazuje od svých počátků také básnická tvorba Aloise Volkmana (1937), jehož první verše mohli čtenáři číst již v šedesátých letech. Teprve jeho první dvě básnické sbírky (*Malá vizita*, 1976 a *Tlak mé krve*, 1979) však pevně určily Volkmanovo místo v české poezii a včlenily jej typově do blízkosti básníků ze skupiny okolo časopisu *Květen*, usilujících rehabilitovat každodennost. K nim má A. Volkman blízko zejména svou nedůvěrou k přemíře slov a vypjatému lyrismu; mnohokrát konstatuje, že jeho múza "netančí... jde těžce kulhavě / ... nenachází smysl v melodii slov". Ovlivněn svým lékařským povoláním - lékařské zázemí výrazně ovlivňuje jeho vztah ke skutečnosti - chce být básníkem-diagnostikem ("Toužím po poezii stručné a přesvědčivé jako diagnózy"), zároveň je však také jako lékař neustále "vtahován do životních

románů", v nichž mu lidé tisknou ruku a dovolávají se jeho pomoci. Mluvnost životních příběhů, s nimiž se dnes a denně musí básník setkávat, vede Volkmanovu poezii k aforistické strohosti, v níž je mnohé obnažováno až na kost, jako by byly věci i lidské činy viděny okem rentgenu. Ze střetávání toho lidsky nejnižšího, čím se projevuje naše tělesnost, s touhou nalézt její smysl a přesah, posléze vyrostla kontrastnost, jeden ze základních principů, který podstatnou měrou ovlivňuje podobu Volkmanových veršů. A je-li základním kontrastem života smrt - básnické téma par excellence - Volkman ji vnímá jako trvalou připomínku naší konečnosti, která je neustále tragicky ironizována každou nemocí, jíž se hlásí, řečeno zahradníčkovsky, naše lidská "těžkooděnost".

Překonat tuto "těžkooděnost" nelze jinak než vírou, s níž básník-křesťan vnímá život jako dar. Sám dar křesťanské víry - to je jedna z nejpodstatnějších složek Volkmanovy básnické tvorby; právě z víry čerpá básníkův soucit s trpícími svůj nejhlubší rozměr, jí je ovlivňován schweitzerovský humanismus, k němuž se Volkman vědomě hlásí (báseň Před portrétem Alberta Schweitzera ve sbírce Tlak mé krve). Svůj náboženský prožitek Volkman tematizuje nejen v souvislostech s lékařskou etikou, ale jím je především utvářen jeho tvrdý odsudek všeho morálně pokřiveného a zruďného, čím člověk ničí sám sebe, svůj vnitřní růst "Požíráme se / na oslavách marnosti / zfalšovaní, padělaní / podvržení" - apeluje básník, a nešetří

ty, jímž se stalo křesťanství pouze namyšleným gestem prázdného moralizování, na jejich adresu smutně dodává: "Procházíme Adventem / namísto co by Advent / procházel námi". O všem, co souvisí s Božím majestátem, se A. Volkman snaží psát velmi civilně - zejména je to patrné v jeho sbírkách ryze náboženské poezie Znovuzrození (1982, 1990) a Ptám se svých slov (1990), protože kontrast biblického a současného mluví i beze slov, aniž se ovšem někdy básník dokáže vyhnout tézovitosti, do níž vyúsťuje myšlenkové jádro básně.

Volkmanova civilnost se netýká jen sakrální tematiky, je příznačná pro jeho celkový vztah ke skutečnosti, vnímající věci i přírodu jako němé, leč výmluvné svědky naší existence, i ukazatele řádu, jak se vyjevuje v naší všednosti. Proto se A. Volkman dívá na věci pod "zvětšovací lupou nadsázky" a touží postihnout celek přes jeho nepatrnou část, aby v souhrnně předmětné zkratce vypovídal o smyslu, který je skryt, a zároveň obnažen, jako je v kapce vody přítomná substance všech řek a moří. Tak jako věci kolem nás zkonkrétnují mnohdy smysl i souvislosti naší existence, tak se příroda stala Volkmanovi synonymem nekonečnosti absolutna, které se stále děje v přirozeném koloběhu přírodních proměn; jejich řád a stálost jsou pak výzvou pro neklid lidských srdcí. Chápe-li právě takto Volkman přírodu, nemůžeme v něm vidět typického přírodního lyrika, příroda je mu spíše rezervoárem ticha, z něhož vyrůstají možnosti k pokornému

životnímu bilancování. Sama básnická sbírka Stáčení podzimu to dokládá velice názorně: podzim zde není obvyklým souborem barev a nálad, ale především dobou sklizně, kdy lze bilancovat mnohé, co prošlo létem života; a Volkman s objektivizující předmětností až epickou zde vyvolává tváře i činy svých předků (klíčové básně Babička a Děda), aby identifikoval sebe sama s posloupností rodu. Před časem zakončil báseň Polomy pointou: "být někde zakořeněn / není samozřejmost / ale samozřejmý předpoklad výšin", aby nyní dospěl k poznání, z jaké půdy onen "samozřejmý předpoklad výšin" vyrostl.

Každá báseň, nakládající jistým způsobem s významy slov a s představami, jež se k nim pojí, nakládá jistým způsobem i se skutečností, na kterou významy i představy odkazují. Volkmanovo časté využívání homonymity, tíhnutí k paradoxu i jeho zkratkovitá aforističnost a civilnost výrazu pak dokládají jeho racionální vztah ke skutečnosti. Všechny složky básně jsou totiž podřízeny básníkovu hodnotícímu postoji, jehož koncentrace se projevuje především v závěru básní, ve Volkmanově úsilí po výrazné pointě. Podstatně s tím souvisí i Volkmanova intelektuální touha po zobecnění; většina věcí, s nimiž se v jeho poezii setkáváme, má tu více tu méně zástupnou platnost symbolické zkratky.

Všechny tyto základní rysy Volkmanovy básnické tvorby, jimiž jsme se pokusili vymezit jeho místo v současné české poezii, dokazují zřetelně: Alois Volkman je básníkem mravního apelu a tou-

hy demaskovat vše, co mrzačí a olupuje duši člověka o jistoty nejpodstatnější. Jako křesťan pak A. Volkman zná váhu vyřčených slov, proto k nim přistupuje s pokorou i nadějí, protože osloví-li svými verši třeba jen jediného člověka, splnily svůj účel být dobrem v lidském srdci, věčně tonoucím v neklidu...

Jaroslav Med

OBSAH

<i>Přes ostnaté dráty modřínů ...</i>	9
<i>Kuličková ložiska rybízů ...</i>	10
<i>Obracen na rýči ...</i>	11
<i>V lební ...</i>	12
<i>Září své barvy ...</i>	13
<i>Stárnoucí cvrček ...</i>	14
<i>Vlaštovky se už svolávají ...</i>	15
<i>Sklidili z prostřených stolů Hané ...</i>	16
<i>Zelené lístky naší mladosti ...</i>	17
Babička	18
<i>Co dělá louka na podzim ...</i>	25
<i>Pluhy obrátily zemi ...</i>	26
<i>Nákladním autem ...</i>	27
<i>Bílé kořeny řep ...</i>	28
<i>Nizoučko nad ornicí ...</i>	29
<i>Hejkavá hejna husí ...</i>	30
<i>Za panely ...</i>	31
Variace hrané z listů	32
<i>Pod třepetavým vzdušným šapitó ...</i>	34
<i>Podzimní ráno ve Hvězdě ...</i>	35
Stesk	36
<i>Dny sotva popadají dech ...</i>	37
<i>A holé stromy jsou hole ...</i>	38
<i>Zimomřivé větve ...</i>	39
Ve staré aleji	40
Čas	41
Stromy v poli	42
Podzim v soudcích	43

<i>Víno žije v sudu ...</i>	44
<i>Neodříkejme se ...</i>	45
Děda	46
<i>Vysoké žluté svíce topolů ...</i>	51
Za humny Hané ...	52
Rodo - kmeny	53
Růže na konci října	54
<i>Spletité lanoví jinovatky ...</i>	55
<i>Bojíš se času ...</i>	56
<i>Sluneční hodiny ...</i>	57
Pohled z okna	58
Domů na Hanou vlakem	59
Minutky vzpomínek	60
Chyba ve výsledku	61
V Lisztově výmarském domě	62
Pluvia	63
<i>Zelené uniformy ...</i>	64
<i>Hrušním obskakovaným při česání ...</i>	65
Buky u rybníka	66
2. listopad	67
<i>Konečně si lehly ...</i>	68
<i>Co se jí nakypřil ...</i>	69
Příteli Jiřímu Binkovi	70
<i>Svémi navlhčenými prsty ...</i>	71
<i>V nedohlednu podmítaných polí ...</i>	72
<i>Čpící kouř výčitek ...</i>	73
Na Špilberku	74
<i>Ani transfuze šípků ...</i>	75

Prosba k trávě	76
Lamentace	77
Doslov	78

Rád bych vám tuto sbírku doprovodil několika řádky. Snad jako ten, když je tanec u konce, doprovodí svou tanečnici k jejímu stolu...

Když jsem dočetl Váš rukopis, trochu s údivem zadíval jsem se do Vašeho světa. Jak celkem jinak vstupuje dnes autor před svého čtenáře a co mu poskytuje, aby ho zaujal.

Ne, naprosto mi nevadí, že jste se pokusil mnohé říci ve svých drobných, jen několikaveršových sděleních. Mezi dvěma delšími básněmi umístil jste celý oblaček drobných básní, svých básnivých pohledů a pozorování, jen krátkých okamžiků, ohlédnutí.

Ve svém království, ale řekněme raději prostě ve své zahradě, má básník právo říci vše, co mu na srdci leží. Je jen jediné, co mu je zakázáno. A to je neumění.

V obou básních již zmíněných, které otevírají a končí knihu, načrtl jste dva portréty svých starých prarodičů. A mezi tyto dva nasypal jste drobné básně. Jejich verše jste přímo destiloval až k pouhému aforismu. Jsou vtipné a duchaplné. Na některých je i krůpěj lidské krve. A to je pěkné. A tyto verše jako by prolétávaly náručí mi obou dávných lidí. A to je pěkné!

A na verších je dobře znát, jak spěcháte k novým tématům a k novým formám.

Jen spěchejte! Je to povinností každého básníka. A já Vám přeji, ať se Vám tato cesta vydaří.

19. 1. 1985

(z dopisu Jaroslava Seiferta)